26/07/2019

Η εκπαίδευση στην Αρχαία Ελλάδα και το Βυζάντιο

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Παύλος Τούτουζας, Καθηγητής Ιατρικής Πανεπιστημίου Αθηνών, Διευθυντής Ελληνικού Ιδρύματος Καρδιολογίας

Στην αρχαία Σπάρτη, τα αγόρια μετά την ηλικία των επτά ετών ακολουθούσαν τον πατέρα τους στα φειδίτια ή φιλίτια, τα οποία ήσαν κοινές τράπεζες και εκεί εκπαιδεύοντο μέσω συζητήσεων σε πολιτικά θέματα και στο σπαρτιατικό τρόπο ζωής. Για τις κοινές τράπεζες έπρεπε για τα παιδιά τους να δώσουν οι γονείς ένα μέδιμνο κριθάρι, 8 χοές οίνου, 5 μνας τυρί και μίση μνα σύκα. Ως εκ τούτου δεν συμμετείχαν οι πτωχοί. Τα κορίτσια έμεναν σπίτι με τη μητέρα τους. Μετά τα 14-15 τους έτη τα αγόρια οργανώνονταν σε αγέλες ή βούες και διαιρούντο σε ίλες. Κάθε ίλη είχε 64 αγόρια κάτω από έναν παιδονόμο, ο οποίος είχε υψηλή θέση στην κοινωνία. Τα παιδιά έμεναν συνεχώς μαζί, εκοιμούντο, έπαιζαν και εκπαιδεύοντο στην πειθαρχία, την οποία επέβαλαν οι μαστιγοφόροι, βοηθοί του παιδονόμου.

Μέσα σ’ αυτά, όπως αναφέρει ο Πλούταρχος, μάθαιναν ράμματα, επειδή κάτι τέτοιο ήταν χρήσιμο.

Στην Κρήτη είχαν το ίδιο εκπαιδευτικό σύστημα και εκεί τα συσσίτια ονομάζοντο ανδρεία. Στα συσσίτια μετείχαν και οι πρεσβύτεροι και από τις συζητήσεις εμορφώνοντο τα παιδιά. Τα έξοδα των συσσιτίων στην Κρήτη τα πλήρωνε το κράτος. Οι Κρήτες παρέμεναν στα σχολεία μέχρι τα 17 τους, οπότε και γίνονταν έφηβοι με ειδική τελετή, τα εκδύσια.

Στην Αθήνα η εκπαίδευση αφορά επίσης μόνον στα αγόρια. Τα σχολεία ήσαν ιδιωτικά. Υποχρεώνονταν όμως να τηρούν κάποιους κανονισμούς, που ρύθμιζαν τη λειτουργία τους Το πνεύμα της εκπαίδευσης ήταν σύμφωνο με τις παραδόσεις και τα ιδανικά της πόλης..

Από τον 5ο αιώνα άρχισαν να ιδρύονται στην Αθήνα τα Γυμνάσια. Οι νέοι είχαν τη δυνατότητα να ασκούν ταυτόχρονα το πνεύμα και το σώμα. Το πρώτο στάδιο εκπαίδευσης ήταν της προσχολικής και σχολικής ηλικίας.

Την πρώτη την αναλάμβανε η μητέρα ή, η τροφός και αποσκοπούσε στην καλλιέργεια των έμφυτων ικανοτήτων του παιδιού και στην προετοιμασία του να δεχθεί τη σχολική εκπαίδευση, που άρχιζε συνήθως στα επτά χρόνια. Ο Παιδαγωγός, οικιακός δούλος, συνόδευε το παιδί στο Διδασκαλείο. Από τον πρώτο του δάσκαλο ο μικρός Αθηναίος μάθαινε ανάγνωση, συλλαβισμό, γραφή, αριθμητική. Αργότερα τον αναλάμβανε ο Κιθαριστής για να τον μυήσει στην τέχνη της μουσικής. Αφού το παιδί αποκτούσε αυτές τις στοιχειώδεις γνώσεις, ερχόταν σε επαφή με την ηρωική και διδακτική ποίηση (Όμηρο-Ησίοδο), καθώς και με τη λυρική. Μάθαινε επιπλέον χορό, ζωγραφική, χειροτεχνία και γεωμετρία. Ο Παιδοτρίβης φρόντιζε για τη σωματική εκγύμναση των μαθητών στην Παλαίστρα («πένταθλον» και «παγκράτιον»). Η διδασκαλία στο σχολείο ήταν εξάωρη.

Μετά το 14ο έτος οι έφηβοι μπορούσαν να παρακολουθήσουν την ανώτερη εκπαίδευση στα δημόσια γυμνάσια και στις φιλοσοφικές ή ρητορικές σχολές, ως η Ακαδημία Πλάτωνος, η Περιπατητική Σχολή του Αριστοτέλη, η ρητορική σχολή του Ισοκράτη και άλλες, που άρχισαν να ιδρύονται από ιόν 5ο αιώνα κάτω από τήν επίδραση της διδασκαλίας των σοφιστών, των φιλοσόφων και των ρητόρων. Εκεί διδάσκονταν επιπλέον αστρονομία μαθηματικά και γραμματική.

Επί Βυζαντίου μαθαίνουν γράμματα και οι φτωχοί. Η Εκκλησία πρωτοστατεί στην οργάνωση της εκπαίδευσης, την οποία στηρίζει εξ ολοκλήρου με οικονομική επιχορήγησή της. Η στοιχειώδης εκπαίδευση ήταν τριετής, όχι υποχρεωτική, άρχιζε σε ηλικία επτά ετών με δασκάλους κληρικούς και μοναχούς, σε χώρους που

παρείχε η Εκκλησία ή το Μοναστήρι. Περιελάμβανε αλφάβητο, συλλαβισμό, ανάγνωση, γραφή σε κείμενα θρησκευτικά και ιστορίας. Είχαν και βυζαντινή μουσική. Η μέση εκπαίδευση διαρκούσε 4-5 έτη και αφορούσε στα των Ελλήνων γράμματα της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας, στην ιστορία, φυσική, μουσική, γεωμετρία, αστρονομία και σημειογραφία. Δάσκαλοι ήσαν καθηγητές, ρήτορες, φιλόσοφοι, γραμματικοί, σημειογράφοι που λειτουργούσαν υπό τη μέριμνα της Εκκλησίας σε πολλές περιοχές της αυτοκρατορίας. Η ανώτατη εκπαίδευση από την εποχή του Θεοδοσίου Β’ (425) με το Πανδιδακτήριο (Πανεπιστήμιο) της Κωνσταντινούπολης παρέδιδε μαθήματα αρχαίας ελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας, λατινικών, ρητορικής, φιλοσοφίας και δικαίου. Αργότερα στο Βυζάντιο εμφανίστηκαν και άλλες Πανεπιστημιακές σχολές, στην Αλεξάνδρεια, τη Βηρυτό, την Αθήνα τη Θεσσαλονίκη, τη Νίκαια αλλά και στην Κωνσταντινούπολη. Στις νέες επιστήμες προστίθενται η Ιατρική και τα Μαθηματικά.

Ως προς τα κορίτσια είχε αναπτυχθεί πολύ η Ιδιωτική εκπαίδευση. Οι Μοναχές, μάθαιναν συλλαβισμό, ανάγνωση, προόδευαν σε διάφορα ιερά κείμενα ακόμη έφθαναν και να γνωρίζουν και τα δύο ποιήματα της αρετής, τήν Ίλιάδα και την Οδύσσεια όπως τα χαρακτήριζε ο Μέγας Βασίλειος. Στο Βυζάντιο οι γυναίκες έφθαναν να παίρνουν το αξίωμα της ηγουμένης σε Μοναστήρια, στα νοσοκομεία εργάζοντο ως νοσηλεύτριες και προϊστάμενες-ιάτραινες καθώς επίσης και δασκάλες. Η Θεοδότη ήταν Ιδιωτική δασκάλα του Ψελλού και η Αγαθή γραμματέας του Αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Ζ΄ του Πορφυρογέννητου. Υπήρξαν βέβαια και γυναίκες λογοτέχνες ως η Κασσιανή και η Άννα η Κομνηνή.

(«Στους ρυθμούς της καρδιάς», εκδ. Ελληνικού Ιδρύματος Καρδιολογίας. Τομ. 19, τευχ. 224, σ. 181)

πηγή:https://www.pemptousia.gr